

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'.

Θεραπείαι τῆς Φαντασίας εἰς τὰ κακὰ,
ὅπῃ δὲ κρέμαται ἀπὸ αὐτῷ.

Τὰ τοιαῦτα κακὰ φερούζονται μόνον εἰς τὰς ἀλ-
γηδόνας τῆς σώματος, ἢ εἰς λύπας πραγματικάς, εἰς
τὰς ὁποίας ἡ φαντασία δὲ ἔχει καμμίαν μετοχὴν
μήτε πλάττωντάς τας, μήτε βέβαιοντάς τας, μήτε με-
γαλιώνοντάς τας.

Πόσον ὀλιγαριθμότερα εἶναι αὐτὰ, ὡς πρὸς ἐκεῖ-
να, ὅπῃ φερούζονται ἀπὸ τὴν φαντασίαν, συλλάγεται
δύκολως ἢ ἱκανῶς ἐκ τῆς εἰρημύων εἰς τὸ Β'. Κεφά-
λαιον. Ἄν ἠμπορεῖσε τινὰς νὰ λογαριάσῃ μὲ ἀκρί-
βειαν εὐθὺς μὴ τὰς δυσυχεῖς στιγμὰς, ὅπῃ ἀπερνᾷ
ἐξ αἰτίας τῆς φυσικῶν ἢ πραγματικῶν κακῶν· ἐκεῖ-
θεν δὲ ἐκείνας, ὅπῃ δοκιμάζει ἐξ αἰτιῶν ἠθικῶν ἢ
φαντασιακῶν, ἠθέλων εὖρη μεγαλωτάτῃ τῷ μετα-
ξὺ τέκον διαφορά. Δὲ φαίνεται ὅμως κοινότερον τό-
σον· μεγάλη πρῶτον, δι' ὅ,τι τὰ φυσικὰ κακὰ φανε-
ρόντο κατ' ἑαυτὰ δύκολώτερα, ὡς τὰ ἠθικά. Β'.
δι' ὅ,τι εἰς τὰ ἠθικά ἐμπίπτουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον
οἱ ἀνθρώποι ἐξ ἰδίας ἑαυτῆς αἰτίας, ἢ διὰ τὸ ἐν-
βέπονται φερατότερον νὰ τὰ φανερώσῃ, ἢ τὸς συμ-
φέρει καλλίτερα νὰ τὰ κρύπτῃ. Γ'. καὶ ἀν' ὅ,τι ἔχει
νὰ τὰς ἀκολυθήσῃ καὶ οὐκ ὄνειδος μήτε διὰ τὰ πρῶτα
μήτε διὰ τὰ δεύτερα· μ' ὅλον τὸ ὀλιγώτερον προθυ-
μῶνται νὰ δημοσιεύῃ τὰ ἠθικά, ὡς τὰ φυσικά·
ἐπειδὴ ὀλιγώτεραν συμπάθειαν καὶ ὀπικερίαν ἠμπο-
ροῦν νὰ ἐλπίσῃ ὡς τῆς ἄλλων εἰς ἐκεῖνα, ὡς
εἰς ταῦτα. Δ'. καὶ τελούται· εἰς τὸ νὰ σιωπῶσι τὰ
ἠθικά κακὰ τὸς ἀναγκάζει πολλὰκις ἢ μία φρόνιμος
ὑπερηφάνεια· ἐπειδὴ ἀνακαλύπτωντάς τας, ἔπεται πολ-
λάκις νὰ δημοσιεύῃ τὰ ἴδια αὐτῆς ἔργα· πρᾶγμα
πάντοτε ἀνόητον, ὁπόταν γίνεται χωρὶς ἀνάγκην.

76 Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Φαντασία.

Μ' ὅλα ταῦτα ὅμως οἱ θεωρότεροι ἀνδραποιοὶ εἶναι ἀρκετὰ εἰλικρινεῖς καὶ ὁμολογῶν ἕως ἐν γῆρι, ὅτι τὰ ἠθικὰ κακὰ, ὅπῃ τὸς συμβαίνει νὰ δοκιμάζων εἰς τὸν βίον, ὑπερβάλλων πολλῶ τῷ μέτρῳ τὰ φυσικά. Ὅθεν μὲ ὅλον ὅπῃ ἡ Φιλοσοφία δὲν ἠμπόρεσεν νὰ προτείνῃ κάμμιαν θεραπείαν διὰ τὰ τελευταῖα, ἔκαμψεν ὅμως μεγαλωτάτῳ δόλοισιν εἰς τὴν ἀνδραποιοτητα, ἐπειδὴ προτείνει θεραπείαν διὰ τὰ πρῶτα, τὰ ὅποια εἶναι καὶ πολυαριθμότερα καὶ βαρύτερα.

Δὲν εἶναι μὲ ὅλον τὸ παντάπασιν σερμηλὴν θεραπείαν καὶ εἰς πᾶσαν τὴν φυσικῶν κακῶν· ἀλλὰ καθὼς ἡ Ἰατρικὴ καὶ διὰ αὐτὰ τὰ φαρμακερώτατα σώματα πορίζεται πολυτιμότερα καὶ ὠφελιμότερα ἰατρικά, ἕτω καὶ ἡ Φιλοσοφία, τὴν φαντασίαν, ἡ ὅποια μετέχει τόσον εἰς τὰ ἠθικὰ κακὰ, ἠμπορεῖ νὰ τὴν μεταχειρῶσθαι ἐπωφελῶς εἰς θεραπείαν τῶν κακῶν τῆς σώματος.

Πρέπει ὅμως νὰ μεταχειρῶσθαι μέθοδον πάντη ἐναντίαν εἰς τὸ εἶδος καὶ εἰς τὸ ἄλλο εἶδος τῶν κακῶν. Διὰ τὴν εἰς τὰ πρῶτα, μὲ τὸ νὰ κρέμανται διὰ τὴν φαντασίαν, πρέπει νὰ μεταχειρῶσθαι ὅλας μας τὰς δυνάμεις διὰ νὰ ἀνακαλῶμεν τὴν ψυχὴν διὰ τὴν φαντασίαν εἰς τὴν αἴσθησιν, εἰς τὰ δόττερα τὴν αἴσθησιν, ἐπειδὴ σπύσσονται εἰς τὴν αἴσθησιν, πρέπει νὰ παχίζωμεν παντὶ θύει νὰ μεταφέρωμεν τὴν ψυχὴν διὰ τὴν αἴσθησιν εἰς τὴν φαντασίαν.

Πρὸ πάντων ὅμως τῶν πρῶτων πρέπει νὰ ἀφαιρῆται ἀπὸ τὸ πραγματικὸν κακὸν, ὅλον ἐκεῖνο ὅπῃ ἠμπόρεσεν νὰ προθέσῃ ἡ φαντασία· τὸ ὅποιον εἶναι, ὡς τὰ πολλὰ μεγαλωτάτον. Εἴπαμεν ἤδη (εἰς τὸ Γ. Κεφάλαιον) πόσον συσφέχων εἰς τὸ νὰ κάμωμεν βαρύτερον καὶ βασανιστικώτερον τὸ κακὸν, ὅπῃ πραγματικῶς δοκιμάζωμεν, ὁ φόβος τῆς θανάτου, ἡ εὐχὴ μακροχρονίᾳ ἐνοχλήματος, ἡ μίαις ἀχρημάδας ἢ ἐλαττώματος, ὅπῃ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς μείνῃ μὴ ταῦτα· πόσον ἡ μνήμη τῆς ὑγείας, ὅπῃ ἀπελαμβανόμεν πρῶτον, καὶ

ἢ συνεχῆς σύγκρισις αὐτῆς μετὰ τὴν παρῶσαν ἀδέ-
 νειαν· πόσον ὁ φθόρος τῆς ἀνδύσεως καὶ εὐτυχῆς κα-
 ταστάσεως ὅπου βλέπομεν εἰς ἄλλους. Ὅλα λοιπὸν
 ταῦτα πρέπει νὰ ἀφαιρεθῶν, καὶ τότε δεῦν μῦει πλέον
 ἄλλο, ἢ τὸ πραγματικὸν κακὸν, τὸ ὁποῖον κοινό-
 τερον δεῦν εἶναι πολὺ, καὶ ἢμπορεῖ δὺκολώτερα νὰ τὸ
 θεραπεύσῃ αὐτὴ ἢ ἰδία φαντασία.

Ὅποιος ἀγαπᾷ νὰ ἰδῇ τὰ ἠδράδοξα θαύματα, ὅ-
 πῃ ἐνεργεῖ ἢ φαντασία εἰς τῆτο, ἄς γυρίσῃ ἐπιβο-
 χάδιον τὸ βλέμματὸς εἰς ἐκεῖνα, ὅπῃ μᾶς παρέπεμ-
 ψαν αἱ παλαιαὶ καὶ νέαι ἰστορίαι. Ἄς ἰδῇ τὸν Μάκιον
 Σκέβριαν νὰ καίῃ ἐμποροῦν τῆ Βασιλέως Πορσίνα
 ἐπάνω εἰς τὸν βωμὸν τὴν ἀμαρτήσασαν δεξιάτῃς. Τρέ-
 μεν οἱ περιστάμενοι καὶ φείτταν ἀκρόντες τὸν φόρον
 (τὸ τζίεισμα) τῆς κρεάτων, καὶ βλέποντες τὸν ἀφα-
 νισμόν καὶ τὴν κατάφλεξιν τῆς χειρός· καὶ μόνος αὐτὸς
 δεῦν αἰδαίνεται τίποτε· ἢ ἰδέα τῆ ἐπαίνῃς, ὅπῃ ἐπι-
 θυμεῖ νὰ ἀποκτήσῃ δὺ τῆς ἠρωϊκῆς ἀνδρείας, ἢ ἐκ-
 πληξίς, ὅπου θέλει νὰ ἐμπνύσῃ ὡς εἰς αὐτῆ εἰς
 τῆς ἐχθρῆς τῆς, τὸ καλόν, ὅπῃ ἐλπίζει νὰ ποροξενή-
 σῃ μετὰ τῆτο εἰς τὴν πατερίδα τῆς, κατασάινεν εἰς αὐ-
 τὸν δεῦν τὴν πλέον φεικτὴν βάσανον. Ἄς ἰδῇ τὸν
 Ἀγισίλαον ἀδελφὸν τῆ Θεμισοκλέους, ὁ ὁποῖος δίδει
 μίαν παρομοίαν δοκιμὴν ὡς εἰς αὐτοῦ ἐμποροῦν τῆ
 Ξέρξῃς, καὶ ποροφέρει νὰ καύσῃ ἀκόμι καὶ τὴν ἀριστε-
 ράν, αὐ δεῦν εὐχαριστήθῃ ὁ βάρβαρος μετὰ τὴν δεξιάν.
 Ὁ Ἀνάξαρχος καταδικάζεται εἰς τὴν Κύπρον ὡς εἰς
 τῆ βαρβάρῃ Νικοκρέοντος νὰ κοπανιθῇ εἰς τὸ γαδί·
 βλέπωντῃς ἀφόβως πορος τὸν τύραννον, ξεθύμανε, τῆ
 εἶπε, τὴν θυερότητα σῃ· ἰξόρε ὅμως ὅτι τὸν σάκκον
 τῆ Ἀναξάρχῃς κοπανίζεις, καὶ ὄχι τὸν Ἀνάξαρχον. Ὁ
 ἠδράδοχος τῆ Μοντεζμαῖ καταδικάζεται εἰς τὸ Μέξικον
 νὰ ψηθῇ ζῶν ὅμῃ μετὰ εἰς ἀρχοντά τῆ εἰς ἀπαλλῶ
 φωτίαν· ἐν ᾧ ὁ δὺτέρος εὐγάζει φωνῆς ὀξυτάτας ἀπο-
 τῆς σφοδρῆς ἀσπασμῆς, εἰς τῆς ὁποῖους δεῦν ἢμπορεῖ
 πλέον νὰ ἀντισταθῇ, ὁ Γεατιμοζῖνος (ἔπος ἠνομά-
 ζετο)

ζστο) γραφείς πρὸς αὐτὸν, ἀμὴ ἐγὼ, τῷ εἶπε μὲ
γαλιῶλυ ψυχῆς, σοχάζεσαι ὅτι ἀναπαύομαι εἰς κα-
νὴν κρεβάτι ρόδων;

Ἄπειρα πᾶσα δεικνύματα τοιαύτης ἀνδρείας δεικνύοντες
εἰς τὰς βαρβάρους τῆς Ἀμελικῆς, οἱ ὅποιοι ἐν μέσῳ
τῶν δεινατάτων βασιλευσίων, ἀντὶ τὰ ἐκφέρωνται ἀ-
γρῶς εἰς οὐρμῆς, ὑβρίζον ὑπερηφάνως τὰς ἐχθρῶν
τῶν καὶ τὰς ἀνειδίξον ὡς ἀπείρους εἰς τὰ βασιλευσίων,
καὶ ἀποθνήσκον ἀδόντες μὲ γαλιῶλυ ψυχῆς ἀνεκλά-
λητον. Καὶ ὄχι μόνον εἰς βαρβάρους, ῥωμαλαίους καὶ
σκληρῶν ἀνθρώπων ἐφάνησαν καὶ θε καὶρὸν ἄπειρα
τοιαῦτα πᾶσα δεικνύματα, ἀλλὰ καὶ εἰς γυναῖκας ἀπα-
λάς. Ἐὰν τί καὶ εἴνας ἰξούρει μὲ ποίαν θαρσαλαϊό-
τητα πηδῶν μέσα εἰς τὰς φλόγας αἱ νεαῖδες τῆς Ἰν-
δίας, Ἐὰν τὰ λάβον τὴν δόξαν τὰ ἀποθνήσκον ὁμῶς μὲ
τὰς ἀνδράσων, ἢ Ἐὰν τὰ ἀποφύγῃ τὸ ὄνειδος τὰ τὰ
ἐπιζήσῃ μετὰ τῶν ἀποβίωσιν τῶν συζύγων τῶν καὶ
εἰς παιδία ἔσφραξάν· καὶ εἶναι γνωστὸν τοῖς πᾶσι μὲ
ποίαν ἀφοβίαν ἐσιωπῶν τῶν τοῖς Σπαρτιάταις
τὰ ὑπομῶν καὶ αὐτὰ ἐμπαροῦν τὰ βωμῶ τῆς Ἀρτέ-
μιδος τὰς μασιγῶσες χεῖρας τὰ χύσῃ ἔτε ἑαλαγ-
μὸν δακρύων, ἢ τὰ ἀφήσῃ πᾶσα μικρὸν σναγμὸν.

Δὲν εἶναι ἀλγηδῶν τόσοσ ὁδυνηρά, τῆς ὁποίας τὰ
μὲν ἢμπορῆ ἢ φαντασία τὰ ἀποδείξῃ ἀνώτερος καὶ
τὰς πλέον ἀδυνάτους καὶ ἔσφραξῃ ἀνθρώπων· ἀρκεῖ εἰς
αὐτῶ εἴνα ἀντικείμενον οἷονδῆποτε Ἐὰν τὰ ἢμπορῆ
τὰ ἐναχολῆ τῶν ψυχῶν· εἰς ἄλλους μὲ ὁ ἔρωσ τῆς
πατείδος, εἰς ἄλλους δὲ ὁ ἔρωσ τῆς δόξης, ἢ ὁ φό-
βος τῆς ἀτιμίας, καὶ εἰς ἄλλους ἄλλοτι πᾶσα πλῆσιον
ἐπείχε τὸν τόπον τῶν τῶν ἰχυρῶ ἀντικειμῶν. Εἰς τὰς
Στωϊκῶν ἰχυρὸν ἀντὶ πάντων ἢ πληροφορεῖα ὅτι τὰ
κακά τὰ σώματος δὲν ἦτον κακά (1). Οὐ νόμος, ὅς
τις

(1) Οὐ Ποσειδόνιος ἐν μέσῳ τῶν πλέον ὀξέων κινήματων
τῆς ποδῶσας 33, κάμε, ἔλεγεν, ὅτι ἀγαπᾶς· πλὴν δὲν θέλεις
33, κατηρῶσει μὲ τῆτε τὰ ὁμολογήσω, ὅτι εἶσαι εἴσαι εἴσαι κακόν.

τις κατέστη ὑπὸ μίαν ἄμαχον ἀνδρείαν, ἔκαμνον ἀναι-
 δήτως τὰς Λακεδαίμονας, καὶ κάμνει καὶ σήμερον τὰς
 Ἀμερικανὰς. Μία ἄμεμπτος ἀπελπισία, ὅπερ ἔστι τὸ
 ὄραν τὸ ἀνωφελές τῷ οὐδύρεσθαι διὰ τοῦτο κακόν, ὅπῃ
 οὐκ ἔστιν ἡμπορεῖ τις νὰ ἀποφύγη μήτε νὰ διορθώσῃ, εἶ-
 ναι ἰκανόν ἐν γῆρῳ εἰς τὰς ἀνδρείας ψυχὰς· ἢ ἐλπίς
 ὅτι τὸ κακόν θέλει παύσει ὀλίγον, αἰ παραμυ-
 θία ἢ αἰ ἀνταμοιβαί, ὅπῃ τὸ σωφροδίαν, ἢ θεω-
 ρία τοῦ κακοῦ μεγαλιτέρη, ὅπῃ διὰ τῆς ἴσως ἀπέ-
 φυγῆς, ἢ πρὸς ἄλλας δυσυχεσέρας ἀντιπαρεξέτασις,
 καὶ ἄλλαι μυρία τοιαύτοιοι σκέψεις ἐπασσύνουσιν εἰς
 τὴν ἀσθενεσέραν μὴ, ἰκανῶς ὅμως φρο-
 νίμων διὰ τὰ ἐπιζητῆν ἀντικείμενα συυτείνοντα εἰς
 παρακλίσειν τῆς δεινῶν.

Ἐκεῖνο ὅμως ὅπῃ ἐνιχῶς ἐπιμαρτυροῦν τὴν ψυ-
 χῆν εἰς τὸ νὰ ὑποφέρῃ καὶ αὐτὰς τὰς πλέον πικρὰς
 καὶ βασανιστικὰς σφαγὰς, εἶναι ἢ ζωνρὰ ἐλπίς μιᾶς
 μελλόνσης ἀνταμοιβῆς. Αὕτη ἢ ἐλπίς, τὴν ὁποίαν ἐκ-
 μόνως εἰκασίας ἡμπορεῖσαν οἱ παλαιοὶ Φιλόσοφοι νὰ
 ὑποχεθῆν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ὀρθῆς λόγου, ἐβεβαιώθη ἤ-
 ῃ εἰς ἡμᾶς πληρέστατα ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Θρησκείας.
 Πόσον ἀνόητος λοιπὸν ἦθελον εἶναι, ὅποιος δυυάμε-
 νος διὰ τῆς τοιαύτης μέσης καὶ τὰ παρόντα κακὰ νὰ κά-
 μη ἐλαφρότερα καὶ ὑποφερτότερα, καὶ εἰς τὸ μέλλον νὰ
 ἀξιώθῃ ἀγαθῶν αἰωνίων, θελήσῃ διὰ τὴν ἀνυπομο-
 νησίαν τῆ καὶ ἐκεῖνα νὰ ζημιωθῇ, καὶ τὰ παρόντα κα-
 κὰ νὰ κάμη λυπηρότερα καὶ βαρύτερα; Ἀλλὰ θελόντες
 θελομεν ὁμιλήσει προσφύεστέρα εἰς τὸ τρίτον Μέ-
 ρος τῆς παρῆσης Πραγματείας, εἴθε θελομεν ἀπο-
 δείξει καὶ πόσον ἐτελειοποίησεν ἢ Θρησκεία τὴν ἠθι-
 κὴν Φιλοσοφίαν πόσον εἰς τῆτο, ὅσον καὶ εἰς ὅλα τὰ
 ἐπίλοιπα μέρη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 4'.

Ἡδοναὶ τῆς Φαντασίας.

Ἐκεῖνο ὅπου εἶπεν ὁ Ἀνάχαρσις περὶ τῆς γλώσσης, ὅτι εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον τὸ χεῖρισον ἑαυτοῦ καὶ κάλλισον πρᾶγμα, ἢμπορεῖ νὰ λεχθῆ καὶ περὶ τῆς φαντασίας. Διὰ τὴν καθὼς τὰ κακὰ καὶ αἱ θλίψεις τῆς ψυχῆς, ὅπῃ ἤρτυται ἢτοι ὅλα ἢ τέλος πάντων τὰ ἀειδέστερα ἄπο τὴν φαντασίαν, ὑπερβαίνου πολλῶν τῶν μέτρων τὰ φυσικὰ, ἔτω καὶ αἱ ἡδοναὶ, ὅπῃ ἤρτυται ἀπ' αὐτῶν, ἢμπορεῖ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι ὑπερβαίνου πολλῶν τῶν μέτρων τὰς ἠρημιότητας ἄπο τῶν αἰσθησιν. Ἐὰν τὴν καὶ αἱ ἡδοναὶ τῆς ψυχῆς ἔχου καὶ αὐτὰ καθὼς αἱ θλίψεις, τῶν ἑπιπλῶν ἀναφορὰν πρὸς τὸ παρεληλυθὸς, πρὸς τὸ ἐνεστὸς, καὶ πρὸς τὸ μέλλον.

Καὶ θεωρήματα λοιπὸν πρὸς τὸ παρεληλυθὸς, ἤρτυται ἄπο τῶν εἰκόνα ἢ εὐδὸς ἀγαθῶν, ὅπῃ ἀπελαύσαμεν, τῶν ὁποίων ἡ ἐνθύμησις μᾶς εὐφραίνει ἔτι, ἢ εὐδὸς κακῶν, ὅπῃ ἔπαυσε, τῶν ὁποίων ἀγαπῶμεν νὰ αἰδυνώμεθα ἔτι τὴν ἀπαλλαγῆν. ἢ εὐδὸς καλῶν, ὅπῃ ἐπράξαμεν, τὸ ὁποῖον μᾶς διεγείρει καθεῶραν μὲν τῶν ἀνάμνησίν τε εὐὰ γλυκὺ αἶδημα δαρεσκείας.

Θεωρήματα δὲ πρὸς τὸ μέλλον, προέρχονται ἄπο τῶν ἐλπίδα ἢ τῆς ἀπολαύσεως εὐδὸς ἀγαθῶν, ἢ τῆς καταπαύσεως εὐδὸς κακῶν, τὰ ὁποῖα μᾶς τὰ φαντασάινε καὶ τὰ δύνω ἢ φαντασία ἕσπον τινὰ ὡς παρόντα, μεταφέροντάς μας εἰς τῶν σιγμῶν ἐκείνων, καθ' ἃς ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσεν.

Εἰς αὐτὰς δὲ τὰς ἐνεσώσας δῦτυχίας ἢ ἐκ τῶν ἡδονῶν ἤρτυται ὀλιγώτερον ἄπο τὸ πραγματικὸν ἀγαθόν, ὅπῃ ἤδη ἀπολαμβάνομεν, ἄλλα ἄπο ἐκεῖνο ὅπῃ ἀντιλαμβάνομεθα ἔτι τῆς φαντασίας. ἢ κτήσις

τῷ πλάττειν φέρειπειν, ἢ τῷ ἀξιωμαίων, ἢ τῷ τί-
 τλων, ἢ τῷ τιμῶν εὐφραίνειν τῷ ψυχῷ ὅχι τόσον
 δι' ἑαυτὰ, ὅσον διὰ τὰ κέρδη, ἢ διὰ τὰς ἀναπαύσεις,
 ἢ διὰ τῷ ὑπέληψιν, ὅπως ἐλπίζει διὰ τέτων νὰ ἀ-
 πολαύσῃ. Ἐνας στρατηγὸς ὅταν νικᾷ, εἷας τεχνίτης,
 ἢ εἷας σπυδαῖος ὅταν φέρῃ εἰς καλῶν ἔκβασιν εἷνα
 ἔργον μακρᾶς σπυδαῖς· εἷας ἐνάρετος ἀνθρώπος, ὅταν
 ἐκτελῇ μίαν καλῶν πράξιν, εἷναι δὲ θυμότετοι, ὅχι
 δι' αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ, ἀλλὰ διὰ τῷ καλλιτέραν ὑπέ-
 ληψιν, ὅπως διὰ τέτων ἀποκτεῖν, καὶ διὰ τὸν ἔπαινον,
 ἢ τὸ βραβεῖον, ὅπως εἰς τῷ παρεσαν ζωῷ, ἢ μὲν
 θάνατον ἐντεῦθεν ἐλπίζουσιν.

Καὶ ἡ γνώσις τῆς ἀληθείας ἀρέσκει εἰς τῷ ψυ-
 χῷ καὶ τὴν εὐφραίνει καθ' ὑπερβολῶν· ἀλλ' ἐκτὸς τέ-
 τω, ὅπως διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτῷ μᾶς χρειάζεται
 πολλὴ δύναμις τῆς φαντασίας, εἷνα μάλιστα ἀπαι-
 τεῖται ἡ σύγκρισις πολλῶν ιδεῶν, εἷναι προσέτι καὶ
 πολλὰ σπᾶνιον νὰ ἀρέσκη ἡ ἐπίκτισις τῷ γνώσεων
 αὐτῆ καθ' ἑαυτῷ μόνον, καὶ ἐχὶ μᾶλλον καὶ κυρίως
 διὰ τὴν χῆσιν καὶ ὠφέλειαν, ὅπως ἐλπίζεῖτε νὰ λά-
 βῃ εἷς αὐτῷ. Πολλῆς δὲ φροσύνης παραίτιος εἷναι
 καὶ ἡ θεωρία τῶ ὠραίων· ἀλλὰ κοντὰ ὅπως αὐτῆ ἡ δὲ-
 φροσύνη ἤρπεται εἰς τὰ πρᾶσότερα ἀπὸ τῷ συμφω-
 νίαν τῶ θεωρημῶν ἀντικειμῶν μετ' ὅ ἐν τῷ διανοίᾳ
 ἐκάστω ἐχηματισμῶν ἀρχέτυπον τῶ ὠραίων, εἰς τὰς
 μιμητικὰς τέχνας, οἷαι αἰ καλέμεναι ὠραῖαι τέχναι,
 συυτελεῖ πολὺ εἰς αὐτῷ προσέτι ἡ σύγκρισις καὶ ἡ
 ὀρωμῆ συμφωνία τῆς μιμήσεως μετ' ὅ τῷ εἰκόνα τῶ
 εἰς μίμησιν πρᾶλαμβανομῶν ἀντικειμῶν. Εἰς ὅλας
 εἷναι λόγῳ τὰς τῆς ψυχῆς ἡδονὰς ἡ φαντασία ἔχει
 πλείστω μετοχῶν· καὶ δικαίως ἄρα ἡμπορεῖ νὰ νομι-
 θῇ καὶ νὰ ὀνομαθῇ πρᾶτῶτα πηγὴ τῆς δὲδαιμονίας
 εἷς ἡττον, ἢ τῆς κακοδαιμονίας τῷ ἀνθρώπων.

Δὲν θέλομεν ἀγωνιδῆ ὅμως ἐνταῦθα νὰ δείξωμεν
 τίνι ῥόπῳ πρέπει νὰ διοικῆται ἡ φαντασία διὰ νὰ
 ἀπολαύσωμεν τὰς εἷς αὐτῆς ἡδονὰς, μετ' ὅ τῷ αὐτῷ

82 Μέρ. Α'. Τμημ. Α'. Φαντασία.

λεπτομέρειαν, ὅπῃ ἐδείξαμεν τὰ μέσα, δι' ὧν νὰ ἀποφύγωμεν τὰς ἀλγηδόνας· ἐπειδὴ ὁ φόπος, καθ' ὃν προσπορίζονται αἱ ἴδοναί, μᾶς παρίσταται οἰκοθρον δ'κολώτερα, καθὰ ὁ φόπος, καθ' ὃν ἀποφεύγονται αἱ ἀλγηδόνες.

Θέλωμεν εἰπῆ μόνον τὸ ἄριστον, ὅτι ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι ὑδαίμων, πρέπει νὰ ἀποφεύγῃ Α'. τὰς ἴδονας ἐκείνας τῆς φαντασίας, αἱ ὁποῖαι ἐπιφέρουσι μετ' ἑαυτῶν καθὰ πόδας τὸν ἔλεγχον τῆς συνειδήσεως. Ἡ εἰκὼν, φέρειπεῖν, εὐδὸς κέρδους καὶ αἰχρᾶ εἶναι ἠδονικὴ εἰς εὐα φιλάργυρον· ἡ ἰδέα μιᾶς ἐκδικήσεως καὶ ἀδίκου, τέρπει εὐαν ὀργίλον· ἡ ἰδέα μιᾶς αἰσθητικῆς ἠδονῆς καὶ ἀτίμου, ἠδύει εὐα φιλήδονον· πλὴν ἐκεῖνα, ὅπῃ καθ' ἑαυτὰ εἶναι αἰχρὰ, ἀνομα καὶ ἀτιμα, μ' ὅλον ὅπῃ ἠδύων πρὸς καιρὸν, ἐν ὧσιν δηλαδὴ ἀκμάζει τὸ πάθος, ἀφ' ἧς ὅμως τῆτο κατὰ ταυτῆ, ἀφίνων εὐα βαθυτάτον καὶ ὀλεθριώτατον ἰχνος πικροτάτης θλίψεως.

Β'. Πρέπει νὰ ἀποφύγῃ τὰς ἴδονας τῆς φαντασίας ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι συνεργῶν εἰς διέγερσιν, φόβῳ, καὶ αὐξήσιν τῆς ἐπιθυμιῶν. Αἱ ἐπιθυμίαι ἠθέλων κοιμῶνται, ἢ τοῦλάχισον ἠθέλων ἠσυχάζῃ ἐν τῇ καρδίᾳ τῆ ἀνθρώπου, ἀνίσως δὲ τὰς ἐξυπνήσων ἢ φαντασία προσφέρουσα πότε τῆτο, καὶ πότε ἐκεῖνο τὸ ἀγαθὸν ὑπὸ προσωπεῖον θελητικώτατον καὶ ἀπατηλώτατον. Ἀλλὰ μ' ὅλον ὅπῃ ἡ θεωρία τῆτων τῆς ἀγαθῶν, ὅπῃ συνηθίζει ἡ φαντασία νὰ προσπελάσῃ εἰς τὴν ψυχὴν, εἶναι πρὸς ὧρας ἠδονικὴ, θέλωμεν ὅμως ἰδῆ ἐδῶ ἐχομῶως πόσων κακῶν ἀφορμὴ γίνεται μετὰ ταῦτα ἢ ἐντεύθων προερχομῶν ἀκρασία τῆς ἐπιθυμιῶν.

Ἐκείνας ὅμως τὰς ἴδονας τῆς φαντασίας, αἱ ὁποῖαι μῆτε ἔλεγχον συνειδήσεως ἐπιφέρουσι, μῆτε φόβῳ εἰς τὰ αἰχρὰ πάθη χορηγῶσι, πρέπει εἰς ἐναντίας νὰ τὰς διώκωμεν μετὰ κάθε σπουδῆ καὶ ἐπιμέλειαν. Τοιαῦτα δὲ εἶναι.

Α'. Ἐκεῖνα ὅπου γινῶνται ὑπὸ τιμίας καὶ ἐναρέτους πράξεις. Ἐνὰ ἔργον γνησιότητος, δικαιοσύνης, μεγαλοφυχίας, ἀνδρείας, μετριοτήτος, καὶ ἐν τῷ πράττειν, καὶ ἐν τῷ ἀνακαλεῖσθαι εἰς τὴν δόξαν, ἀφίνει πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν εἷνα αἶδημα εὐαρεσκείας καὶ εὐχαριστήσεως, μετὰ τὸ ὅποιον δευ' ἐξιστᾶται καμμία ἡδονὴ τῆς ζωῆς.

Β'. Ἐκεῖνα ὅπου προέρχονται ὑπὸ τῆν ἀσκησιν τῆς ἐπιδοξιοτήτος, καὶ ἀγχινοίας. Ὀλίγας στιγμὰς, λέγει ὁ Γλαυκῶν, δοκιμάζει ἡ ψυχὴ ἡδονικωτέρας ἀπὸ ἐκεῖνας, καθ' ἃς δευ' εὐαρεσκείας καὶ ἐαυτῷ τὸ χέδιον, καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν μέλλει νὰ ἐκτελέσῃ καμμία ἀειεργήματα ἀξιόλογον· καὶ ἀφ' ἧ ἀχθῆ εἰς πέρας εὐτυχές, εὐρίσκει μίαν νέαν ἡδονὴν ἢ ψυχὴν τὰ τὸ ἀκακῆ εἰς τὴν διαύσιαν. Τὸ ἴδιον ἀκολουθεῖ καὶ δευ' τὰς προσκηθεῖσας γνώσεις, τὰς ὁποίας καὶ αὐτὰς εἶναι ἡδονικώτατον νὰ τὰς ἀναμιμνήσκειται, καὶ τούτω μᾶλλον, ὅσον ὠφελιμώτεροι, καθολικώτεροι, απανιώτεροι καὶ δυσκολώτεροι, ἢ καθ' οἷον δήποτε ἄλλον λόγον ἀξιολογώτεροι ἢ θελῶν εἶναι.

Γ'. Ἐκεῖνα ὅπου προκύπτουσιν ὑπὸ τῆν θεωρίαν τῶν ὡραίων. Μία τερπνὴ πρόσοψις (θεωρία), εἷνα μεγαλοπρεπὲς θέαμα, εἷνα ἀειεργήματα ζωγραφικῆς, ἢ λιθοξοικῆς, ἢ ἀρχιτεκτονικῆς, μία ἀρμονικὴ μουσικὴ, μία ἐπαγωγὸς τραγωδία, ἢ κωμῶδία, ἢ ἀπλῶς ποιήσεις, μία ὑψηλὴ πραγματεία ποιήσεως, ἢ φιλοσοφίας, ἢ ῥητορικῆς, ὅλα ταῦτα εἶναι πράγματα, τὰ ὅποια ὄχι μόνον, ἐν ᾧ ἀπολαμβάνονται, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀνακαλεῖνται εἰς τὴν μνήμην, προξενῶν πάντοτε εἰς τὴν ψυχὴν μίαν νέαν καὶ ἀνεκλάλητον ἡδονὴν.

Δευ' πρέπει νὰ ἀπέχνηται ἡ φαντασία καὶ ὑπὸ τὸ νὰ ἀνακαλῆ ἐκεῖνας τὰς ἄλλας ἀδύνατες ἡδονὰς, τὰς ὁποίας ἀπέλαυσεν, ἢ ἢμπορεῖ νὰ ἀπολαύσῃ ἢ ψυχὴ χωρὶς πίκραν καὶ χωρὶς ἔλεγχον συνειδήσεως. Μία χαρμόσυτος συλλογισμὸς, μία τερπνὴ ἀγρευλία, μία ὡριότης διδακτικὴ καὶ ἡδονικὴ εἶναι ἀν-

84 Μέρ. Α'. Τμήμ. Α'. Φαντασία.

τικείμενα γλυκείας εὐφροσύνης κάθε καιρὸν, ὅπῃ ἀνακαλεῖνται εἰς τὴν μνήμην. Εἰς τὰς θεωρήσεις μάλιστα θεωροτέρα ἡδονὴ εἶναι πολλάκις καὶ τὰς ἀνακαλῆ τινὰς εἰς τὴν μνήμην, ὡς καὶ τὰς κάμνη. Καὶ αὐτὰ τὰ ἀναπλάσματα τῆς φαντασίας, τὰ ὅποια παρ' Ἰταλοῖς ὀνομάζονται castelli in aria (κάσρη ἐναέρια), προξενῶν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν ψυχὴν μίαν γλυκεῖαν ἡδονὴν, ἢ ὅποια καὶ αὐτὴ εἶναι ἀδῶος ὅποταν ἡ ψυχὴ δὲν ἐπιδίδωται καθ' ὑπερβολὴν εἰς τοιαῦτα ἀναπλάσματα, ἢ ὅποταν δὲν δίδεν χώραν εἰς πάθη ἀρετῆ καὶ ἀτακτα, ἢ καθ' οἷον δῆποτε ἄλλον τρόπον παρακτικὰ τῆς ἡσυχίας τῆς.

Τοιαύτη εἶναι ἡ χηῆσις καὶ κυβέρνησις τῆς φαντασίας εἰς ἀποφυγὴν τῶν κακῶν, καὶ ἐπίκτησιν τῶν ἀγαθῶν ἐκείνων, ὅπῃ ἡμπορεῖ αὐτὴ νὰ προξενήσῃ. Νυνὶ δὲ πρέπει νὰ ἰδῶμεν ποίαν χηῆσιν καὶ κυβέρνησιν πρέπει νὰ κάμνη ὁ φρόνιμος ἀνθρώπος καὶ τῶν παθῶν δι' αὐτὸ τὸ ἴδιον τέλος.